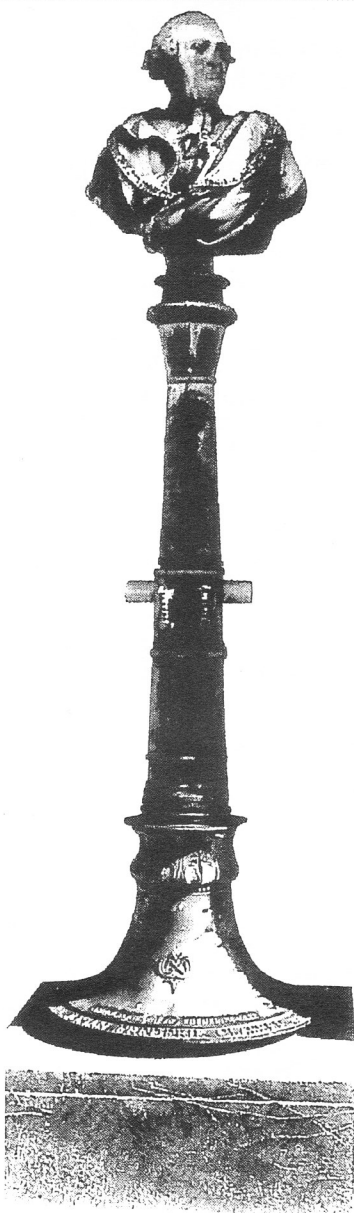
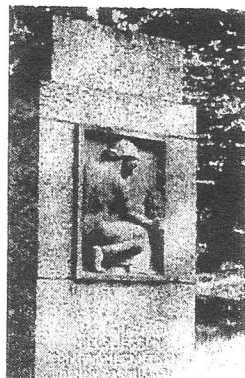

PROVA

Indhold

<i>Siden sidst .....</i>	<i>side 02</i>
<i>Den lokale modstandskamp.....</i>	<i>side 04</i>
<i>Historisk stavefejl .....</i>	<i>side 10</i>
<i>4. og 5. maj 1945.....</i>	<i>side 12</i>
<i>Billedsider fra 1945.....</i>	<i>side 14</i>
<i>Foreningsaktiviteter .....</i>	<i>side 16</i>

5. maj-stenen i Frederiksværk med navnene på de tre faldne frihedskæmpere (se side 4).

*Frederiksværkegnens
Historiske Forening*

2. Årgang nr. 5 - marts 2005

Siden sidst ved formanden

Vor forening er kommet godt i gang i det nye år.

Vi har allerede afholdt 2 foredragsaftener med ca. 75 tilhørere pr gang.

Byens nye museumsinspektør *Henrik Harnow* fortalte den 19. januar meget veloplagt om planer og muligheder for museumsdrift i fremtiden.

Selvfølgelig kunne han ikke på nuværende tidspunkt fremlægge konkrete bygningsplaner af hensyn til søgning af fondsmidler.

Harnow svarede på en del spørgsmål bl.a. om registrering og arkiver m.m.

Museumsinspektøren virker meget dynamisk og vidende, så det tegner godt for det fremtidige samarbejde.

Torben Bill-Jessen holdt det næste foredrag den 16. februar om de fund, man gjorde i Helsingør Domkirke under restaureringen for et

par år siden.

Han fortalte særdeles godt og spændende med mange interessante enkeltheder, og han virkede meget erfaren og veloplagt og krydrede beretningen med mange fine billeder..

Når dette blad udkommer, har det 3. foredrag af *Jeppe Tønnsberg* været afholdt, men jeg vil godt minde om sammenkædningen af dette foredrag og vor tur 29. maj til Mølleåen med dens 9 møller med særlig vægt på Lyngby Mølle – Brede og Rådvad industri (se omtale andet sted i bladet).

Vi har netop modtaget tilsagn om støtte fra Statsministeriet til vort 4. maj arrangement i Gjethuset. Det er et flot arrangement med premiere på filmen af *Fritz Hartz* om kampvognen V3, som blev fremstillet i Frederiksværk. Den

Formand:

Bengt Sørensen
tlf. nr. 47 92 38 44

Næstformand:

Vibeke Agnild
tlf. nr. 47 72 14 66

Kasserer:

Carl Jensen
tlf. nr. 47 74 93 35

Sekretær:

Christina Ax
tlf. nr. 47 77 26 54
email:
hfh@mailme.dk

Øvrige medlemmer:

Ole Friis Jensen
tlf. nr. 47 72 33 93
mobil 61 35 67 37

Jørgen Tved
tlf. nr. 47 77 00 23

Hans Ove Nielsen
tlf. nr. 47 74 92 68

Gurli Jeppesen
tlf. nr. 47 72 36 63

Lonnie Burchardt
tlf. nr. 51 94 94 58

Redaktionen:

Jørgen Tved (ansv.)
Vibeke Agnild
Christina Ax
Lonnie Burchardt

Stof til næste nummer bedes indsendt snarest. Læserindlæg er ikke nødvendigvis udtryk for foreningens holdning.

Eftertryk till. med kildeang.
Layout: Per Erck
Fr.værk Komm. Eget tryk.
Oplag: 450

ISSN: 1604-0678 Titel: Proven

blev brugt i forbindelse med arrestationen af Lorentzen-banden ude i Asserbo. Den står i dag foran Frihedsmuseet.

Professor Claus Bryld vil holde et foredrag om begivenhederne omkring befrielsen for netop 60 år siden.

Dette arrangement er kommet i stand på Jørgens gode initiativ.

Vi har også fået bragt vor hjemmeside på plads, og den kan du se ved at klikke: www.frvhistorie.dk

Vi er *Jens Henrik Tiemroth* meget taknemlig for hans store arbejde med denne side. Vi synes, den er flot med hele vort program for året 2005 plus en meget avanceret billedfremvisning af Hyllingebjergstenen.

Vi er også godt i gang med en medlemskampagne ved hjælp af vor flotte folder. Den sender vi ud med et følgebrev eller uddeler direkte til folk. Vi er nu oppe på et medlemstal på ca. 340, men håber på mange flere. Vi har også investeret i en del acrylholdere, som folderen kan stå præsenteret i. De er placeret på biblioteker, skoler, forretninger, banker, Gjethuset m.fl.

Vi håber også, at vore medlemmer gør en indsats.

Vi har med interesse deltaget i møder om Krudtværksområdet og dets fremtid.

Vi har ligesom andre foreninger skrevet indlæg, som er sendt til kommunen. Kommunen har lovet os et møde om sagen i marts måned d.å.

Vi er også netop blevet indbudt til et møde på Rådhuset om byjubilæet den 25. august 2006. Des-

værre er det første møde blevet aflyst pga. manglende tilslutning.

Da Birkely nu er solgt, har vi lidt problemer med vor årlige Sankt Hansfest, som vi jo arrangerer sammen med folkedanserne og Frederiksværk-koret. Vi arbejder sammen med Skovvæsenet på at finde et nyt sted.

Endelig vil jeg selvfølgelig også gøre opmærksom på vor generalforsamling den 20. april i Menighedshjemmet, hvor dele af bestyrelsen er på valg, og hvor vi gerne hører medlemmernes kritik/ros af vort arbejde.

V.h.
Bengt

Glemmer vi- så husker du?

Har du lyst til at lade dig interviewe eller til selv at skrive om dine erindringer fra et måske langt liv på Frederiksværkegnen? Det kan være om dit eget liv, eller om spændende mennesker, du har kendt, eller om begivenheder, du har deltaget i eller om lokalhistorie fra det sted, hvor du bor (har boet) eller ...

Erindringsmaterialet kan dels opbevares som lokalhistorisk arkivmateriale, dels anvendes til gode, personlige, spændende og også nostalgiske artikler i foreningens medlemsblad.

Kontakt:

Bengt Sørensen, tlf. 4792 3844

mail adr.: bengts@mail.dk

Lonnie Burchardt, tlf. 5194 9458

lonnieburchardt@hotmail.com

Historisk Forening

Navnene på 5.majstenen.

Niels Jessen, f. 8/5-1911 i Varde. Kranfører på Stålvalseværket i Frederiksværk. Niels Jessens familie stammede fra Sydslesvig, hvilket var med til at præge hjemmets holdning til nationale spørgsmål. Knyttet til modstandsbevægelsen i Frederiksværk fra 1944. Dræbt ved kørselsulykke, da han i bil var på vej for at afhente nedkastede våben.

Carl Benny Thorvald Rasmussen f. 19/2-1923 i Torup. Tilsluttet Kulsvierbataljonen 7. kompagni i Frederiksværk. Ansat ved Frederiksværk Stålvalseværk som kranfører. Dræbt ved vådeskud under vagttjeneste over tyske flygtninge på Kregme Badehotel.

Erik Thomle Nielsen, f. 29/4-1912 ved Randers. 1939 lærer i Frederiksværk. Tilknyttet modstandsbevægelsen i Frederiksværk. Efter 29/8 1943 leder af Frihedsbevægelsens lokalkomité i Frederiksværk og lokalredaktør af Frit Danmarks nyhedstjeneste. Død på Frederiksværk Sygehus 10/5-1945 efter at være blevet hårdt såret ved Støberled den 5. maj.

Et indblik i dele af den lokale modstandskamp

Når man taler om modstandsfolk eller frihedskæmpere fra de 5 onde år 1940-1945, kan man undres over de få, som allerede tidligt i krigen ville kæmpe mod tyskerne. Allerede i 1941-42 fandt DKP's daværende formand Aksel Larsen og den konservative partileder Christmas Møller sammen og fik bladet Frit Danmark på benene. Det begyndte at udkomme i foråret 1942. Men Frit Danmark blev også en stor og stærk bevægelse og uden tvivl forløberen for Danmarks Frihedsråd - Modstandskampens

regering, der så dagens lys i september 1943. Når det gælder den lokale modstand, har medlemmer af den borgerlige del af modstandsbevægelsen fortalt om deres oplevelser i Museumsforeningens årbog fra 1990 og Arsenalet 1995, så nedenfor vil også den kommunistiske del af den lokale modstandskamp og samarbejdet med andre grupper blive beskrevet.

På landsplan, men også lokalt, spillede kommunisterne en betydelig rolle. To af disse var Aksel og Marie Toft, som boede i huset på

*Bogbinder Aksel Toft,
formand for Frihedsrådets
lokalkomite*

hjørnet af Jernbanegade og Anker Heegaardsgade. Dette hus spillede en betydelig rolle under besættelsen. Her havde Aksel Toft sit bogbinderi og hans kone Marie Toft sit duplikeringsbureau. Huset ligger der stadig, men er på det seneste bygget en hel del om.

Marie Toft var datter af den på den tid meget kendte forfatter Thomas Olesen Løkken, og fra ham må hun have arvet sit talent for at skrive lejlighedssange. Hun har i sin tid skrevet og duplikeret et utal af sange til alle mulige familiefester, der trods krig og besættelse blev afholdt på Frederiksværkegnen. Aksel kunne også skrive. Han var i flere år lokalredaktør af den radikale avis - Frederiksborg Amts Venstreblad - og han var aktiv i det Radikale Venstre.

Det var et hus, hvor der blev diskuteret politik, ikke mindst når lægen fra Skævinge, Georg Moltved, kom på besøg. Også han var radikal, men var meget optaget af hjælpearbejdet for de tyske flygtninge, der kom til Danmark efter Hitlers magtovertagelse. Marie var den, der politisk bevægede sig først. Hun blev medlem af DKP i 1937 og var aktiv her i byen med indsamling til den lovlige spanske regering, der som bekendt var i borgerkrig mod et fascistiske oprør, der blev støttet af Hitler og Mussolini.

Det var i Anker Heegaardsgade nr. 2, at de allerførste spirer til den lokale modstandsbevægelse blev lagt. Straks efter den tyske besættelse i april 1940 startede Aksel og Marie en studiekreds med 5-7 deltagere i "Det Kommunistiske Manifest", hvor jeg med sikkerhed kender to af deltagerne, en arbejdsmand fra Lille Kregme, der i øvrigt meldte sig ind i DKP i 1942 og på det tidspunkt var 37 år. Det var samme år, som også Aksel Toft på 38 år meldte sig ind i partiet. En anden deltager i studiekredsen var former og meldte sig ind i 1944, da han var 24 år gammel.¹

Det var fra denne lille gruppe, der vel i alt har været på 10-12 delta-

Thana

MEDLEMSBOGEN

FOR
AARET

Forside til DKP's medlemsbog

gere, at nogle af de første spirer til det illegale arbejde i Frederiksværk blev lagt. DKP blev som politisk parti forbudt fra 22. juni 1941, og en storstilet jagt blev af det danske politi sat ind mod partiets medlemmer. Denne aktion blev lovliggjort ved vedtagelsen af den såkaldte kommunistlov i august samme år. Altså lovgivning med tilbagevirkende kraft. På trods af dette kan tilslutningen til modstandskampen blandt andet læses af DKPs medlemsprotokoller. Der var ingen indmeldelser i 1941, men i 1942 kom der 7 nye medlemmer, endnu 7 i 1943 og hele 19 i 1944. Der var ikke nogle af DKPs medlemmer i Frederiksværk, der blev anholdt, så her, som andre steder, tog man nu fat på en reorganisering af partiet og omstilling til den illegale modstandskamp. Helt fra start søgte man kontakt til folk fra andre politiske kredse eller til folk, der bare ville slås, og ret hurtigt blev der f.eks. etableret forbindelse med lærer Erik Thomle Nielsen, der beklageligvis blev skudt i forbindelse med de glade majdage i 1945. Det mest bemærkelsesværdige er naturligvis dem, der meldte sig ind

allerede i 1942. Krigen gik ikke godt for de allierede på de store slagmarker. Tyskerne trængte stadig frem. På Østfronten havde de godt nok lidt et betydeligt nederlag foran Moskva, hvor de kun var 25 km. fra

Den røde Plads, men den senere så berømte marskal Zjukov fik her sin første store sejr i december 1941 og januar 1942. Her blev tyskerne nogle steder jaget 3-400 km. tilbage. I Nordafrika var krigslykken også ved at vende i slutningen af 1942. Englænderne sejrede ved El Alamein i november, og de allierede gik i land i Nord-

afrika. Det var denne udvikling, den engelske statsminister Winston Churchill kaldte "Enden på begyndelsen."

Det blev det illegale bladarbejde, som var det første egentlige illegale arbejde her i Frederiksværk, og

LAND OG FOLK

DE FRIE DANSKE

Nr 1 November 1942 2. Aarg.

Nyt fra hele Verden

FRI PRESSE

FOLKESTREJKEN I KØBENHAVN

KIRKENS FRONT

20. SEPTEMBER 1941

NYHEDS TJENESTEN

FRIE DANMARK

Ikkeendelse til det danske Folk fra FRIE DANMARK

Illegale blade

Peter Petersen var typograf og boede i Hundested. Han var pioner indenfor trykning af illegale blade bl.a. Frit Danmark fra starten. Han har selv fortalt: Et værelse på 1. sal blev indrettet til sætteri. Fodpanelet blev løsnet, så 3 kasser med bogstavtyper af bly kunne gemmes i rummet bag en skråvæg, og sætningen foregik om natten.----- Ved juletid blev Peter og et par hjælpere arresteret, men sagen blev heldigvis behandlet ved dansk domstol, så de slap for kz-lejr. Peter fik et års fængsel, og efter løsladelsen blev han straks aktivt medlem af modstandsbevægelsen her i Frederiksværk.

bladene blev leveret fra Hillerød fra en kendt modstandsmand, Tonni Hansen, som senere blev taget af Gestapo og mishandlet så frygteligt, inden han blev sendt til Kz-lejr. Han havde dog ingen ting røbet, heller ikke Tofts navn og adresse. Marie har ofte fortalt, hvordan hun i store kufferter slæbte de mange blade fra en adresse i Hillerød til banen og så igen fra banen til Anker Heegaardsgade, når hun da ikke fik hjælp fra en tysk soldat, som godt ville give den venlige dame en hånd. Det var NY TID, et lokalt nordsjællandsk blad og så naturligvis Land og Folk og Frit Danmark, som blev delt ud. Mange var klar over, at der foregik gedulgte ting i Tofts hus, og at der kom mange mennesker. Det fortælles, at børnene somme tider stod ud foran huset og sang - Toft, Toft, der ligger 20 kommunister på dit loft. - Og noget var der om snakken. Det er faktisk ikke så få aktive modstandsfolk, både fra det nordsjællandske og fra København, der har holdt sig en lille "ferie" i Frederiksværk, når jorden brændte for meget under dem. I en helt anden forbindelse talte jeg engang med prof. Elias Bredsdorff, og han fortalte mig, at han under krigen havde holdt en lille "ferie" ved Aksel og Marie Toft. Elias var rejsesekretær for Frit Danmark, men især i Jylland under krigen. Jeg kender også navne på nogle af modstandsfolkene fra Helsingør, der har holdt "ferie" her i byen. En af dem, Kristian Engelsen, blev senere folketingskandidat for DKP her i Frederiksværk og viceborgmester i Helsingør.

Et af de store problemer under besættelsen var tøj og ikke mindst sengetøj. Alt var rationeret og tildelingerne meget små. Familien Toft bestod også af 4 børn, så til sidst måtte Marie sige til folk, der skulle holde "ferie", "at de måtte ligge på flaget". Sengetøj havde hun ikke mere af, men hun havde et stort dannebrogflag, der måtte gøre det ud for et lagen. Den yngste datter Hanne har fortalt mig, at det var et stående spørgsmål i huset, "har vi gæster på flaget". At familien i Anker Heegaardsgade nr. 2 slap helskindet gennem krigen, når så mange kendte til de mange aktiviteter, der udgik fra huset, kan kun betegnes som et under eller et mirakel. Truslen kom nok ikke så meget fra de tyske tropper, som der i øvrigt var mange af, men fra stikkerne. Gestapo havde en station i Hundested, men efter at det danske politi var taget 19. september 1944, så var tyskerne/Gestapo i høj grad afhængig af stikkere eller af de tilståelser, de kunne få fra danske modstandsfolk. Vi havde åbenbart ikke stikkere i Frederiksværk. Vi havde nazister, men de optrådte jo ikke alle som angivere.

På den hjemlige front var den første danske jernbanesabotage foretaget her i Nordsjælland ved Espergærde d. 31 august i 1942, men det var som nævnt bladarbejdet og organisering af sabotagegrupper, der var sat på dagsordenen. Man skal ikke glemme, at den tyske krigsmaskine stadig var meget stærk, og at undertrykkelsen i Danmark stadig tog til. De, der meldte sig ind i et illegalt parti på den baggrund, var

modige mennesker, der var indstillet på at gøre modstand.

Det samme kan naturligvis siges om dem, der meldte sig til DKP og andre dele af modstandsbevægelsen i 1943 og efterfølgende. Nok var krigslykken vendt. Tyskerne havde ved udgangen af januar lidt det meget store nederlag ved Stalingrad. Et nederlag, de aldrig forvandt, og som blev symbolsk for alt modstandsarbejde i hele Europa. Og det var også i 1943 d. 29. august, at modstanden mod samarbejdspolitik og besættelse fik tvunget den danske regering til at gå af. Men brutaliteten over for modstandsbevægelsen og dens medlemmer nåede også nye højder. Dødsstraf og ubeskrivelig tortur og deportationer til tyske Kz-lejre var besættelsesmagtens svar på modstanden. Men som det fremgår, meldte folk sig og tog kampen op.

Heldigvis var det ikke kun kommunisterne, der gjorde modstand, og som allerede anført fik man tidligt her i byen en Frit Danmark-gruppe, der betød en opdeling af det illegale arbejde. Man fik en politisk ledelse, hvor Aksel Toft var formand, og hvor Erik Thomle Nielsen tog sig af andre opgaver, som f.eks. opbygning af de militære grupper, og hvor "Mik", Mich. Michaelsen, en ingeniør fra DFJ, kom ind i billedet.²

Modstandsbevægelsen voksede her, som andre steder til en samlet bevægelse, der omfattede alle grupper og klasser under en fælles ledelse - Frihedsrådet. På samme måde var det lokalt. Her var det Frihedsrådets lokalkomite, man lyttede til. Ingen kan tage patent på mod-

standskampen, fordi alle bestræbelser fra start gik på at skabe en bred folkefront, hvor alle uenigheder blev lagt til side, og alle kræfter koncentreret om det, der samlede – kampen om at få tyskerne ud af landet og få knust nazismen. Netop fordi modstandsbevægelsen havde denne bredde og enighed, fik den også næsten den samlede befolknings støtte. Det er meget betegnende, at da først Frihedsrådet var dannet, var det dette illegale råd, hvis medlemmer man ikke kendte navnene på, som stort set den samlede befolkning lyttede til og ikke regering og politikerne, som det f.eks. kom til udtryk under de store folkestrejker. De store strejker blev vel nok den stærkeste

Lykkelig familie. Ernst Olsen var en af de danske politibetjente, som tyskerne d. 19 september 1944 førte til tysk kz-lejr. Her er han netop kommet hjem i god behold og har meldt sig til tjeneste.

indsats mod den tyske besættelse og det, som vakte mest opmærksomhed i hele den store verden. Et næsten våbenløst folk, som også her i byen nedlagde arbejdet og i stort tal samledes i Nørregade og ikke lod sig provokere af de landsforrædere og Schalburgfolk, som blandt andet i vognmand Christian Petersens bil kørte op og ned gennem gaderne med geværer strittende ud af døråbninger – dørene havde de taget af – Der blev stille, når de kom, og der blev så meget plads, så de kunne komme igennem, men ingen gik i panik eller lod sig provokere. Den illegale presse fungerede. Bladene kom både meget regelmæssigt og i tilstrækkelige mængder, og det var de anvisninger, man fik gennem disse blade, der blev fulgt.

Langsomt og sikkert blev det lokale kompagni af modstandshæren bygget op. Våben blev modtaget og fordelt, og "rekrutterne" lærte at bruge disse våben. Kampen her i Frederiksværk i de fem forbandede år var ikke uden tab. 3 navne står på mindestenen i det lille anlæg i Nørregade. De gav deres liv. Der var andre fra vores by, som måtte igennem det helvede, som de tyske koncentrationslejre var. De kom hjem mærket på legeme og sjæl.

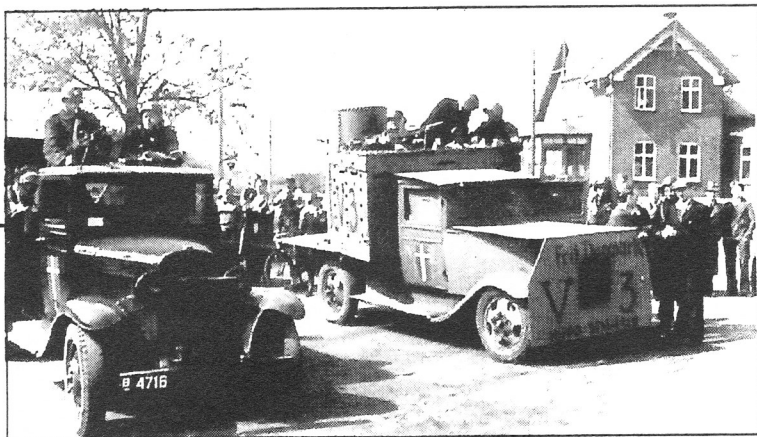
I de glade dage i 1945 blev det sagt og gentaget gang på gang "I skal ikke blive glemt." Vi har al mulig grund til i dag også at sende vore tanker til dem, der kæmpede, og som kom gennem kampen med livet og helbredet i behold.

J.T. og C.A.

¹ DKPs medlemsprotokoller

² Læs Miks beretning i Arsenalet 1995

Historisk stavfejl.

Når snakken har gået om den berømte panservogn V.3. fortæller nogle, at frihedskæmperne ikke kunne stave. Noget har der været om snakken. Se nøje på de to fotos, vi her viser. På pladsen ved

det gamle Rådhus, der nu er revet ned, næsten på hjørnet af Vogn-

mandsgade og Hermannsgade, ser du 2 biler, begge klar til udrykning. Den ene er V3. Se nøje efter. På frontpladen står "Frit Danmark V3", og helt forneden "HIPO BESEJEREN". Her er så fejlen. HIPO korpset var navnet på det såkaldte hjælpepoliti, der blev oprettet, da det danske politi var taget af tyskerne d. 19. september 1944 (HIPO er en forkortelse for Hilfspolizei). Det bestod af landsforrædere af værste skuffe og var i krigens sidste måneder "frit vildt", som måtte skydes overalt, hvor modstandsfolkene kunne møde dem. Lorenzen-banden, der blev taget i Asserbo, var en tysk uddannet gruppe, der havde sprængt flere huse i luften, foretaget anholdelser, adskillige mord, flere røverier, samt mishandlet og tortureret mange anholdte modstandsfolk. Banden havde tætte forbindelser til Hipo korpset. I berettiget stolthed over tilfangetagelsen af disse forbrydere, blev det anført på V.3.s frontplade, men altså stavet for-

kert. Fejlen blev dog hurtigt rettet, hvilket fremgår af V.3's frontplade, nogle få dage senere ved paraden gennem byen i forbindelse med det store folkemøde på Torvet.

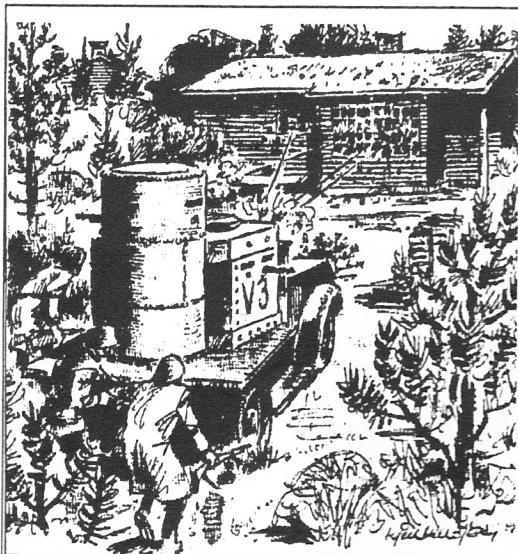
Men se nu på frontpladen igen; nu er HIPO stavet rigtigt, men der er stadig fejl i det næste ord. Der er et "r" for lidt i "Besejeren". Der skulle vel have stået "Hipo-besejeren". Vi ved det ikke, men som det stod, var der altså stadig en stavfejl.

Prøv igen at se på det første foto. På den gamle lastbil, der har nr. B 4716, kan man se to mand, der står med deres våben på bilens tag. Manden med maskingeværet er Otto Jensen, en maskinarbejder fra DFJ. Otto Jensen var skytte på V.3. ved aktionen mod Lorenzen-banden, hvor i øvrigt 3 af banditterne blev dræbt, 5 blev såret, der iblandt Anna Lund. I alt var der 19 personer i huset. Manden ved siden af Otto Jensen

kan du måske hjælpe os med navnet på. Vi mener, at det er Jørgen Frederiksen, en ung arbejdsmand, men vi er ikke sikre. Ved frontpladen på V.3 står en mand med kasket. Han er med på flere af de fotos vi har, men heller ikke her er vi klar over, hvem han er. Nogle mener, det er en politimand fra Frederikssund, Morten Nielsen, men er det rigtigt?

Terrorbandens fører Jørgen Lorentzen og hans kæreste Anna Lund

At det var en markant fangst, modstandsfolkene fra Frederiksværk fik fingre i hin dramatiske majdag i Asserbo, viser den kendsgerning, at en række af medlemmerne i Jørgen Lorentzens HIPO-bande blev dømt til døden i det efterfølgende retsopgør.

Nogle blev benådet, men fem blev henrettet ved skydning i 1949, deriblandt Jørgen Lorentzen.

Tegning af Kjeld Mulbjerg i bogen "I dette øjeblik"

4. og 5. maj 1945

Jeg var fyldt 12 år i september 1944 og kan huske en del af det, som skete under krigen, og naturligvis det, jeg så og oplevede i forbindelse med befrielsen.

Jeg var bydreng ved boghandler Wilhelm Jørgensen i Nørregade, men havde netop d. 4. maj lovet at hjælpe ham efter lukketid med at anlægge en have på en byggegrund, han havde købt på bakken bag Brænderigården. Vi havde nu ikke været der ret længe, før der blev en underlig uro i byen. Vi kunne høre råb og støj af mange mennesker, så jeg blev sendt af sted for at finde ud af, hvad der skete. Jeg kom hurtigt tilbage og kunne fortælle, at folk råbte, at der var blevet fred, og at tyskerne havde overgivet sig. Vi fik travlt. Redskaber blev lagt til side, og jeg løb hjem til Skovbakkevej 68, hvor jeg boede, og Wilhelm Jørgensen, der var tilsluttet en B-gruppe, fik også benene på nakken.

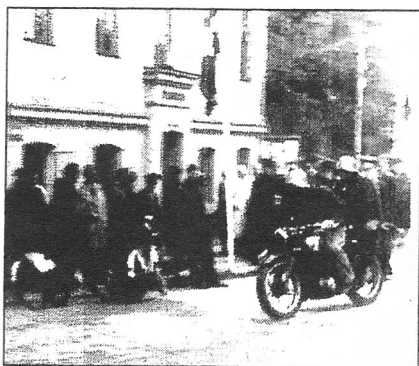
Folk var helt tossede og rendte rundt på veje og stier med flag. Mørklægningsgardiner blev revet ned og smidt på vejen, og flere steder blev der sat ild til. Lys blev sat i vinduer, og så gik strømmen ned i byen, hvor man samledes foran det gamle Tinghus. Der blev sunget og råbt, og endelig så vi den første frihedskæmper på motorcykel med stålhjelm og med gevær på ryggen. Han standsede op ved Tinghuset. Alle skulle klappe ham på skuldrene, og det gik ud over mig. Jeg blev mast op af motorens udstødningsrør. Jeg havde korte bukser, så jeg skreg, men der gik

et øjeblik, før det gik op for de nærmeste, hvad jeg hylede for. Jeg havde fået et pænt brandsår på mit ene ben. For mig var festen forbi. Stortudende kom jeg fri af flokken og løb hjem, hvor jeg fik en klud om mit forbrændte ben. Først på natten fortsatte dramaet.

Jeg blev vækket ved, at der blev banket hårdt og længe på vores dør. Jeg hørte min mor råbe højt, så jeg sprang ind i deres soveværelse, der lå på første sal. Gardinet var rullet op, og jeg kunne se nogle skygger nede i den lille gård ved døren. Der var vel ca. 4-5 mand med hjelm og geværer. Min mor åbnede vinduet og råbte, hvem det var, og hun blev spurgt, om Oluf var hjemme. Det var en værkfører fra DFJ. Haakon Peters, der råbte, at Oluf skulle på arbejde. Min mor lukkede vinduet og fortalte højlydt, at min far aldeles ikke skulle gå nogle steder, hun ville ikke være alene med drenge. Man skal vide, at blokken, hvor vi boede den gang, var den sidste før markerne og skoven ned til Tranemosen og Arresødallejren, hvor der var tyske soldater, og hvor der havde været noget skyderi i den sidste tid. Tyskerne var meget nervøse og skød, bare de så deres egne skygger. De, der nu stod i vores lille gård, kunne godt ligne tyske soldater i deres frakker og med våben og hjelme. Nu var det min far, der åbnede vinduet. Han råbte: "Er det dig Haakon"? og da svaret var bekræftende, råbte han, at han kom ned. Min mor blev nærmest hysterisk. Hun

råbte, at han blev skudt, og at hun nu igen skulle være alene. Fatter gik, og efterhånden faldt der ro over vores lille hjem. Vi var 3 drenge på 2. 10 og 12 år, som min mor igen fik lagt i seng.

Næste morgen tidligt, klokken var vel 7, løb min bror og jeg ned af Skovbakken. Vi ville se, hvad der skete, når den tyske overgivelse trådte i kraft kl. 8. Midt på bakken mødte vi Oluf. Han gik med hænderne strakt frem, som om han var bange for at støde ind i noget. Han slingrede i hele vejens bredde, og vores første bemærkning var - "han er fuld". Det var han nu ikke, men øjnene holdt han helt lukkede, og tårerne løb ned af kinderne. Han fortalte noget om svejselys, og at hans øjne var meget dårlige, men han skulle nok finde hjem. Vi kunne fortsætte vores løb mod Nørregade, hvor vi oplevede næsten den hele by, der råbte og sang, og hvor kirkeklokkerne kimedede, som var det juleaften. Vi trak efterhånden ned til det gamle Rådhus, hvor frihedsbevægelsen havde opslået sit hovedkvarter, og hvor biler, motorcykler og frem for alt de bevæbnede fri-

hedskæmpere bevægede sig frem og tilbage. Vi så den mærkelige kampvogn V 3, og vi så anholdte nazister og værnemagere blive ført ind på Rådhuset og senere op på vores skole, som i de følgende dage blev brugt til både fængsel for de anholdte og kaserne for frihedskæmperne. Vi havde meget at fortælle, da vi kom hjem, men vi opdagede nu, at stuen var blevet mørkelagt igen, at vores far Oluf lå på divanen, og at han i den første tid flere gange om dagen fik besøg af lægen, der behandlede hans øjne. Der gik en uge, før han så småt igen kunne begynde at tåle lys, og før vi fik hans historie.

Han var sammen med andre smede, der var blevet samlet sammen, ført først til banens værksted og derfra til Stålværket, hvor der skulle skæres plader til den vogn, der i dag er berømt som V.3. og står ved Frihedsmuseet i København. De var flere, der skar med skærebrænder, og som svejsede tæt rundt om hinanden. Svejseskærmene havde været for små, så han var blevet hårdt angrebet af det, vi kalder "Svejsøjne". Han oplevede ikke ret meget ud over det, han fik gennem radioen og af os, der flere gange om dagen - når vi skulle spise - kom hjem sprængfyldte af indtryk og oplevelser. Han var heller ikke med, da den halve by skulle ud og se Hipohuset i Asserbo, hvor "vores" kampvogn havde været i aktion. Selv om alle døde og sårede og overlevende fra den modbydelige bande var fjernet, så lignede huset et slagtehus. Men det er en helt anden historie.

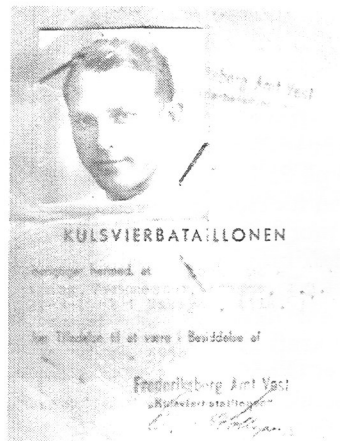
Jørgen Tved.

Mik (Michaelsen) leder af de militære grupper

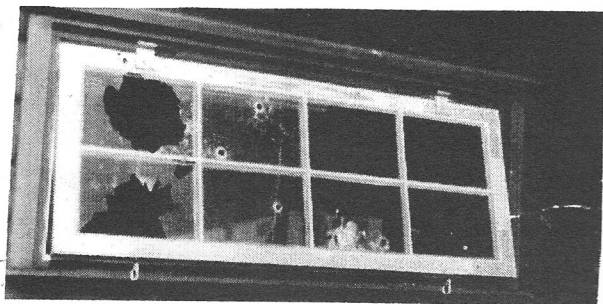
"Flammen", Jørgen Faur-skov-Hvid, født og opvokset i Frederiksværk men virkede som modstandsmænd i København.

Våbentilladelse for Poul Wilsfang, værkfører på banens værksted og den, der satte bygningen af V3 i gang.

Hvil ved drikkekarret i skolegården

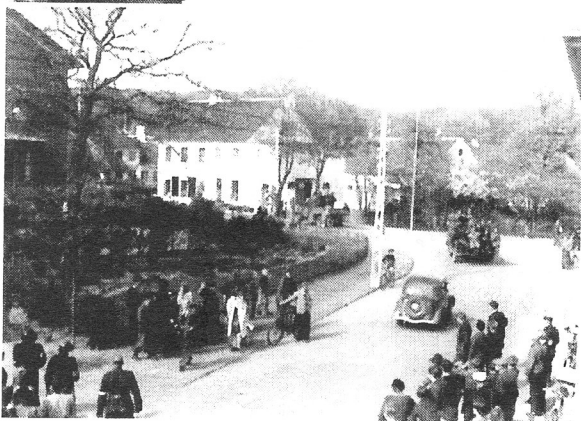

Skudhuller i Hipo-husets vindue efter V3's besøg.

Ved Arresødal og Tranemosen var der opstillet en lang række enmandstorpedoer. De var alle på hver sin kraftige blokvogn, så de hurtigt kunne køres ud til f.eks. Kattegat. Kort efter befrielsen bliver de hørt væk fra Frederiksværk.

Udrykning fra skolegården. Udrykningen består af to lastbiler godt belæsset med modstandsfolk og en personbil. Bemærk de gamle huse i baggrunden. Det hvide er Aase Hansens barndomshjem.

Der var i de første dage mange mennesker ved rådhuset for at se, hvilke personer modstandsfolkene havde anholdt. Det var ikke blide bemærkninger, de anholdte måtte høre.

Søren Vadstrup til Frederiksværk

Arkitekt m.a.a. Søren Vadstrup, "gammel" Frederiksværkdreng, kommer her til byen for at fortælle om problemer og løsninger ved respektfuld vedligeholdelse af ældre bygninger. Søren Vadstrup er kendt som den, der opbyggede det navnkundige Raadvad-center, og han er netop aktuell med sin nyudkomne fine bog "Huse med sjæl."

Foreningen for Bygnings- og Landskabskultur har inviteret ham og indbyder alle til at møde ham i

**Menighedshjemmet i Kirkegade,
onsdag den 30. marts kl. 19.30.**

Gratis adgang, mulighed for kaffe med brød for 10 kr.

Foreningsaktiviteter

**Onsdag den 20. april kl. 19.30
i Menighedshjemmet:
Foreningens ordinære generalforsamling
Se dagsorden på bagsiden**

Onsdag den 4. maj Foreningens store temadag i anledning af 60 - året for Danmarks befrielse

4. maj 1945 er af mange kaldt Danmarks gladeste dag. Frederiksværkegnens Historiske Forening vil gerne fortælle om den gladeste dag. Men det er en umulig opgave at genskabe den stemning, som dengang prægede det ganske land og vores lille by.

Statsministeren mener også, at vi bør fejre 60-årsdagen, så til det formål har han oprettet en fond. Vi søgte midler fra denne fond og fik 30.000 kr., som vi skal benytte til på forskellig vis at fortælle og oplyse om Danmarks befrielse i 1945. Vi vil få fremstillet store fotostater af nogle af de mange billeder, der blev taget i befrielsesdagene.

Hos de ældre vil de måske bringe minder og tanker frem, og alle kan få dokumentation for, at mange - også unge - dengang havde forstand og heltemod til at tage kampen op mod militær overmagt på trods af den officielle samarbejdspolitik.

Billeder er et godt middel til at fortælle historie på, og vi håber, at byens forretninger i nogle dage vil give plads i deres vinduer til disse fotoplakater.

Film og foredrag er en anden måde at fortælle historie på, og derfor vil vi fejre befrielsens runde fødselsdag onsdag den 4. maj i Gjethuset, hvor 2 indslag - se næste side - vil være hovedpunkterne.

4. majaften

kl. 19 i Gjethuset

Foredrag ved Claus Bryld "Besættelsestiden - hvad kan vi bruge den til i dag?"

Et af de ledende spørgsmål til sidst i foredraget vil være: Hvad ville jeg have gjort? *Claus Bryld er professor i moderne historie ved Roskilde Universitetscenter og har især skrevet om arbejderbevægelsens historie, men også om forvaltningen af historien om besættelsestiden.*

I 1998 udkom bogen "Besættelsestiden som kollektiv erindring" (medforfatter Lektor Anette Warring). En mere personlig bog, der handler om både at være inden for og uden for samfundet pga. de forhold, man er født ind i, er "Hvilken befrielse. Fortælling fra en opvækst i nazismens og retsopgørets skygge" fra 1995.

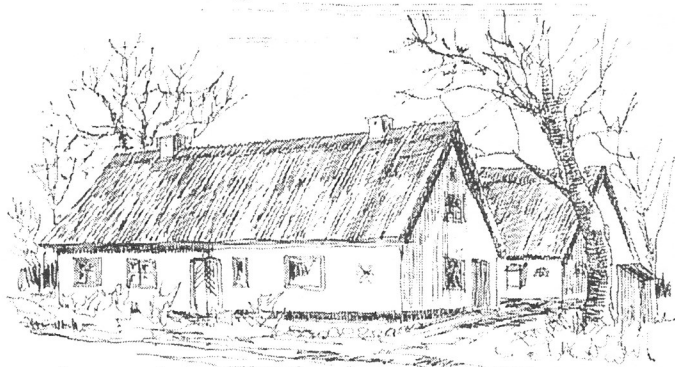
Danmarkspremiere på den nye film af Fritz Hartz: Kampvognen V3

Filmen fortæller bl.a. om fremstillingen af kampvognen V3 og om aktionen mod Hipohuset i Asserbo, hvor den berygtede Lorentzenbande blev nedkæmpet. Nogle af de gamle modstandsfolk fortæller i filmen om deres oplevelser for 60 år siden.

Frederiksværkegnens Historiske Forening vil gerne indbyde alle byens borgere til dette arrangement i Gjethuset. En rund fødselsdag eller et 60 års jubilæum er da en god anledning til at mødes.

Byvandring i Ølsted Onsdag den 11. maj 2005

Den gamle rytterskole i Ølsted

Vi mødes i Rytterskolen ved siden af kirken kl. 19.00. Her vil forhenværende skoleinspektør **Holbek Jensen** fortælle og vise billeder fra det gamle Ølsted

Hans Ove Nielsen er derefter vores guide og fører os gennem hovedgaden, hvor vi skal se det ældste, der er bevaret, og hvor vi får fortalt om det, der nu er forsvundet, bl.a. gamle forretninger og værksteder. Vi skal høre om mejeriet og Brugsen, hvor jo alt er forandret fra den spæde start til i dag. Vi skal nok også høre lidt om Ølsteds gasbeton.

Frederiksværkegnens Historiske Forening

Kontingent

Personligt medlsk.: 100 kr.
Husstandsmedlsk.: 150 kr.
Firma og institut .: 500 kr.
- under 6 ansatte: 250 kr.

Tak til alle medlemmer, som har betalt kontingent for 2005. Til jer, som endnu ikke har betalt: Gør det snarest.

Medlemmernes kontingent er betingelsen for, at vi kan opretholde foreningens høje aktivitetsniveau m.h.t. foredrag, ekskursioner, byvandring, medlemsbladet mm.

NB! Hjælp med at hverve nye medlemmer. Prøv din nabo.

Har du spørgsmål til foreningen og dens arbejde
Ring til Vibeke Agnild tlf: 47 72 14 66 eller
send en mail til Christina Ax på fhf@mailme.dk

Foreningsudflugt Til Mølleådal

Søndag d. 29. maj 2005

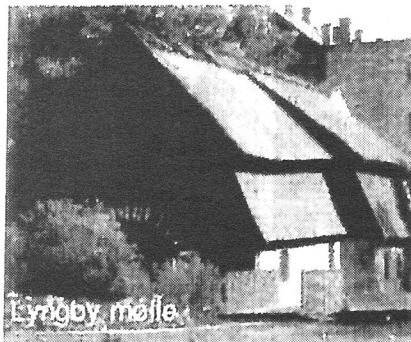
Efter Jeppe Tønsbergs oplæg på foredragsaftenen i marts vil vi nu tage på bustur ud og se på virkeligheden.

Vi starter ved *Frederiksdal* og kører så til *Lyngby Mølle*. Her møder vi atter Jeppe Tønsberg, som fortæller og sætter møllen i gang.

Vi kører så over *Fuglevad*, og når til Brede. *Brede* var et fabriks-samfund, der var vokset op omkring klædefabrikken. Den havde gode sociale ordninger, hvoraf asyl og spisehus endnu findes. Her skal vi se udstillingen *Industriens vugge*, hvorefter vi indtager håndmadder på Frilandsmuseet.

Efter frokost kører vi forbi *Ørholm Nymølle* og når til *Stampen*. Her blev der også fabrikeret klæde. I *Rådvad* gør vi et kort ophold for at se lidt nærmere på bygningen, som endnu er bevaret. Her blev mest produceret metalvarer, bl. a. Rådvads berømte knive.

Vi slutter med et kig på *Strandmøllen* helt ude ved Øresund. Her blev der oprindeligt produceret papir, men i dag gælder det ilt og brint. Inden hjemturen finder vi et sted til en lidt sen eftermiddagskaffe.

Priser:

Bus pr. person 100,00 kr.
Håndmadder 29kr. pr stk.

Drikkevarer og eftermiddagskaffe betaler deltagerne ligeså selv

Bus afgår fra:

Melby Kirke	kl. 8.00
ved Lindebjergvej	
Støberledskrydset	kl. 8.05
Frederiksværk Torv	kl. 8,10
Kregme Kirke	kl. 8.20
Ølsted Brugs	kl. 8.25
St. Havelse	kl. 8.30

Tilmelding senest 20. maj
til Vibeke Agnild, tlf. 47 72 14 66

Bedst mellem 9 og 11 og 18 og 20.

Frederiksværkbyens Historiske Forening

Der indkaldes herved til
Ordinær generalforsamling

Onsdag den 20. april kl 19³⁰ i **Menighedshjemmet**

Dagsorden:

1. Valg af dirigent
2. Bestyrelsens beretning om foreningens virksomhed
3. Forelæggelse og godkendelse af regnskab
4. Fastsættelse af kontingent
5. Indkomne forslag
6. Valg til bestyrelse
7. Valg af revisor og suppleant
8. Eventuelt

Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen, skal være formanden i hænde 14 dage før generalforsamlingen.

Kaffe og kage koster 20 kroner.

Museer i omegnen

Byarkivet
ti - fr 10 - 14
Bymuseet
og Krudtværksmuseet
7. juni - 17. sept.
Hver dag 12 - 16
undtagen mandag

Hundested
Lokalhistoriske Arkiv
ma. 10⁰⁰-12⁰⁰, ons. 16³⁰-17³⁰
Knud Rasmussens Hus
1/4 - 31/10 kl. 11 - 16
(Undt. mandag)
Frederiksværk Brandmuseum
Lørdag kl. 11-13- eller efter aftale

Disse virksomheder støtter Historisk Forening

Fr.værk Folkebibliotek Torvet 41. 3300 Frederiksværk Tlf. 47 78 41 00	Nordea Bank Frederiksværk Torvet 37. 3300 Frederiksværk tlf. 47 72 24 11	Det Classenske Fideicommis Tromnæs Alle 4800 Nykøbing F.
Danske Bank. Nørregade 6. 3300 Frederiksværk. Tlf. 47 76 70 00.	Knudsen Plast A/S. Industrivej 21. 3300 Frederiksværk Tlf. 47 76 01 01	Dansteel A/S Havnevej 33 3300 Frederiksværk Tlf. 47 77 03 33
Café - Nydt Nørregade 38 3300 Frederiksværk Tlf. 47 72 22 99		